

sosiaalinen liittyvyys on vähäisempää kuin Saksassa, Ranskassa ja Skandinaviassa ja ”länsimäihin on syntymässä perinnöllinen köyhällistä, ehkä kolmannes väestöstä”. Koulutuksesta on tullut itseään ruokkiva kehä: ”työntekijöiden on kouluttauduttava yhä pidemmälle syrjäyttääkseen toisensa”. Lapsiakaan ei säästetä, vaan he ”syövät antidepressantteja vertailupaineessaan”.

Häiritsevää on myös se, miten kevyesti Siltala rinnastaa kehityskulkuja Yhdysvalloissa ja Suomessa. Muun muassa Yhdysvaltojen liittovaltiorakenne ja etninen monimuotoisuus erottavat sen Länsi-Euroopan kansallisvaltioista, mikä näkyy muun muassa siinä, ettei Yhdysvaltoihin ole syntynyt toisin kuin Länsi-Eurooppaan kehittyntä hyvinvointivaltiota, ja siinä, ettei yh-

dysvaltainen hyvinvointivaltio-kritiikki ole – toisin kuin usein väitetään – saanut merkittävää jalansijaa eurooppalaisessa sosiaalipolitiikassa.

Siltalan käsitys keskiluokasta yhteiskunnan moraalisenä ja taloudellisenä selkärankana vaikuttaa ylipäättään nostalgiselta. Tuloilla mitattuna keskiluokan määritelmä on ongelmallinen, koska elinkaaren vaihe vaikuttaa suuresti asemaan tulojakamassa. Opiskelijat ja lapsiperheet jäävät tilapäisesti alle medianiansioiden. Mediaanituloiset eläkeläiset ovat kuuluneet työikäisinä yläluokkaan. Voimme turvallisesti väittää, että keskiluokka on eläkeläistynyt. Eläkeläiset vaikuttavat kuitenkin Suomessa melko tyytyväisiltä.

Siltala luo persoonallisella tavalla taloushistoriallisen, talous-

tieteellisen, sosiologisen, sosiaalipoliittisen, sosiaalipsykologisen, psykoanalyttisen ja neuropsykologisen läpileikkauksen keskiluokan rooliin ja asemaan. Hänet on helppo haastaa yksityiskohdissa, muttei suurissa linjoissa. Siltala jälleen kerran sanoittaa sellaista Suomessa koetun kapitalistisen järjestelmän ahdistusta, jota muut eivät tavoita. Näkökulmasta riippuen Siltalaa voi pitää kulttuuripessimistinä tai profeettana. Kvantitatiivinen näyttö ei (vielä) tue Siltalan kauhukuvien toteutumista, mutta ehkä hän osaa lukea heikkoja signaaleja ja hahmottaa tulevaisuuden suuria uhkia. Kirja on palkitseva lukukokemus erityisesti niille, jotka jo valmiiksi tuntevat ahdistusta nykyisestä maailmanmenosta.

Tähtelän pariskunta

MATTI VIRTANEN

Anne Mattssonin mittavan ja eläytyvän elämäkerran luettuaan on koko lailla vakuuttunut siitä, ettei 1960-luvulta alkaen huikaan nousuun lähtenyt Manu-ilmio ollut yksin Mauno Koiviston ansiota, vaan sen keskeinen ainesosa oli jo silloin Tellervo Koivisto. Koivistot imeytyivät kansakunnan tietoisuuteen nimenomaan uudenlaisena, sotien jälkeisen ajan nousevana ja poliittiset rajat ylittävänä pariskuntana.

Pariskunnan imagon perusta-

na on tietysti Mauno Koiviston hämmästyttävä ura. Turkulaisen kirvesmiehen poika kunnostautui sodassa, luki sen jälkeen itsensä iltaoppikoulussa ylioppilaaksi työn – ahtaajana satamassa – ohessa, edelleen yliopistoon ja tohtoriksi vuonna 1956. Piti tulla tutkija, mutta tulikin pankinjohtaja, sitten valtiovarainministeri 1966, pääministeri 1968 ja lopulta presidentti 1982. Mattsson summaa:

”Suomi oli muuttunut, monessa suhteessa. Enää ei ollut

Anne Mattsson
Tellervo Koivisto – elämäkerta
Siltala, 2017

agraari-Suomea, vaan teollisuuden, palveluiden ja koulutuksen Suomi. Koivisto edusti tätä kaikkea: satamaa ja ulkomaankauppaa, nousua satamasta ja duunariammattista toimistotyöhön, kouluttautumista, vaurastumista. Hän oli turkulainen, rannikolta, kaupunkilainen, kun taas

Kekkonen oli maalta, korvesta. Koivistossa tiivistyi sama kuin koko Suomessa: tarina menestyksestä ja hyvinvointivaltion rakentamisesta.”

Saman sodanjälkeisen koulutusaallon tuote on myös Tellervo Kankaanranta, mutta Tellervo on kotoisin Satakunnasta, maalta, kuten valtaosa sodanjälkeisen ajan nuorisosta. Kylässä ensimmäisenä Tellervo lähetettiin lukioon Huittisiin, opiskelijakortteeriin, ja sieltä Turun kauppakorkeakouluun, josta tulivat ekonomin paperit vuonna 1954.

Sitä ennen, itsenäisyyspäivän aattona 1950, Tellervo tapasi sattumalta Maunonsa. Ilta oli mukava, joskin Tellervon mielestä mies oli kuin ”kirveellä veistetty”, mutta Maunon puheet olivat mielenkiintoisia. Mauno oli kertonut tulevasta filosofian kandidaatin tutkielmastaan ja pohtinut totuuden olemusta ja luonnetta: ”Onko olemassa absoluuttista totuutta vai onko totuus aina subjektiivista?” Sitten rakkaus iski voimalla, kolme kuukautta myöhemmin oltiin kihloissa ja siitä runsaan vuoden kuluttua naimisissa – ja Tellervo alkoi valmistautua kotirouvan elämään.

Maailmansodan aikana naiset olivat joutuneet pitkälti korvaamaan miehet pelloilla, tehtaissa ja toimistoissa, mutta sodan jälkeen maailmanjärjestystä vivuttiin länsimaissa takaisin perinteiselle tolalleen. Työpaikat piti palauttaa sodasta palaaville miehille ja naiset takaisin kotiin, jossa kodinkoneet jo auttoivat töissä ja nainen saattoi omistautua miehelleen ja lapsilleen. Tätä ideologiaa jakoivat 1950-luvulla myös suomalaiset naistenlehdet ja sen omaksui myös Tellervo: ”Minusta ei tule huonoa aviovai-

moa”. Vuonna 1957 syntyi tytär Assi ja pian sen jälkeen muutto Helsinkiin Maunon työn perässä – ja kotirouvan arki alkoi.

Mutta pian alkoi myös syylisyys, kun tytär jäi ainoaksi ja oma koulutus käyttämättä. Tellervo törmäsi samaan dilemman kuin tuhannet muut uuden koulutusyhteiskunnan tuottamat naiset: pitkä koulutus menee paljolti hukkaan niin yksilön kuin kansantalouden kannalta, jos avioliitto sysää naiset kotiin.

Amerikkalaisen toimittajan Betty Friedanin kirja *Naisellisuuden barhat* ilmestyi suomeksi 1967. Siitä tuli yksi Tellervon raamatuista. *Eeva*-lehden haastattelussa Tellervo kuvasi näin: ”Järkytin niin, että vapisin. Siinä oli aivan samanlaisia tilanteita ja kokemuksia, joita olin luullut omikseni.” Sitten Tellervo luki Elina Haavio-Mannilan tutkimuksen *Suomalainen nainen ja mies* ja Katarina Eskolan *Miesten maailman nurjat lait* ja alkoi kypsyä toimintaan.

Ensimmäisen väylän tarjosi *Suomen Kuvalehden* päätoimittaja Leo Tujunen. Tujunen oli kopsannut 1968 brittilehdistä juttuformaatin, jossa kuvitteellinen pääministerin puoliso kirjoitti päiväkirjaa eliitin arjesta, jolloin lukija saisi välähdyksen politiikan hui-pulta, mutta ”keittiön kautta”. Kun muutama juttu oli ilmestynyt, Tellervo ilmoitti narkästyksensä Tujuselle sarkastisella postikortilla.

Tujusen vastaveto oli ehdotus, että Tellervo ryhtyisi itse kirjoittamaan palstaa, täysin vapauksin. Tujusen tarjous oli yllättävä, sillä *Suomen Kuvalehti* oli selkeästi oikeiston lehti, jota moni demari ei lukenut. Hetken mietittyään Tellervo kuitenkin suostui, ja ensimmäinen hänen

kirjoittamansa pakina ilmestyi 11.10.1968. Vuotta myöhemmin palstalle ilmestyivät Tellervon kuva ja allekirjoitus, jolloin lukijoille varmistui, kuka tekstit todella kirjoitti. Palstasta tuli nopeasti lehden luetuin osa, ja palsta jatkui neljän vuoden ajan. Mattsson tiivistää:

”Kirjoittaminen Suomen Kuvalehteen muodostui käännekohtaksi Tellervo Koiviston elämässä. Ensin lehti riuhtaisi hänet julkisuuteen, tekijäksi, ei enää poliitikon herttaiseksi puolisoiksi, ja pakotti aktiiviseen ajatteluun ja kannanottoihin. (...) Hän löysi itsensä kirjoittamisensa kautta.”

Ja pakinoiden teemat kiteytyivät usein vanhojen roolimallien kritiikkiin ja naisten elämän uudenaikaisiin pyrkimyksiin. Toiseksi väyläksi tarjoutui samoihin aikoihin Yhdistys 9, johon Tellervo liittyi vuonna 1969 ja vedettiin heti myös johtokuntaan. Yhdistyksen entisen puheenjohtajan Leila Méléartin mukaan nuorten keskiluokkaisten naisten mielenkiinto heräsi, kun yhdistys kohdisti muutostarpeen kaikkiin yhteiskunnan osa-alueisiin, myös lastenhoitoon ja kotitöihin. ”Se oli konkreettista ja kiinnostavaa, ja siihen saattoi samastua.”

Oman suorasukaisen ja itseironisen äänensä löytänyt ja tyttärensä pitkälle teini-ikään saattanut Tellervo päätti ryhtyä eduskunta-ehdokkaaksi vuonna 1972 – ja sai vaaleissa mukavat 15 479 ääntä eli kolmanneksi eniten koko maassa. Äänivyöry yllätti kaikki, ja vain osan siitä selitti puoliso Maunon kansansuosio. Myös Tellervosta oli tullut mediailmiö. Kymmenen vuotta myöhemmin pariskunnalle napsahti sitten ”linna-tuomio”.

Työläisen poika ja pienviljelijän tytär sinetöivät parisuhteensa kansallisesti vetovoimaisen laadun ostamalla ”todelliseksi kodikseen” Tähtelän tilan Inkoosta 1970. Tilan päärakennus oli 1800-luvun alkupuolelta, neliöitä alakerrassa 150 ja yläkerrassa 80. Tilan pellot vuokrattiin heti pois, mutta Tellervolle niillä oli olennainen merkitys: ”Pellot ovat meidän järvenselkämme.” Tilan rakennusten remonteissa oli valtava urakka, mikä oli tarkoituskin, kesäpaikan piti tarjota tekemistä. Mauno ei osannut eikä halunnut olla jouten vaan halusi rakentaa, raivata, korjata ja tehdä koko ajan. Tellervo taas oli esteetikko, jolle sisustaminen, puutarhan hoito ja suunnittelu olivat suuri nautinto.

Tähtelästä tuli Koivistojen elämän kiintopiste. Viikkorytmiin kuului viikonloppu siellä aina kun sen pystyi järjestämään, myös presidenttivuosina.

Suuren muuton Suomessa Tähtelä edusti sekä jatkuvuutta että muutosta. Vuosina 1966–

1970 siirryttiin vähitellen viisipäiväiseen työviikkoon, ja viikonloppujen merkitys kasvoi. Suuri muutto kaupunkeihin käynnistyi 1950-luvulla, mutta suomalaiset kaipasivat edelleen luontoon ja maalle – valtaosan nuoruuden kasvuympäristöön. Kesämökkien määrä kääntyi jyrkkään kasvuun. Vuonna 1962 niitä oli 100 000, vuonna 1970 jo 180 000, vuonna 1990 lähes 370 000 ja nykyään puoli miljoonaa. Koivistot suhtautuivat ymmärtäväisesti siihen, että turistik ja uteliaat hiljensivät autonsa kävelyvauhtiin ohittaessaan Tähtelän. Kansansuosio vain kasvoi, etenkin jos ohiajava sattui näkemään Koivistot leikkaamassa pensaita tai hakkaamassa halkoja. Samoja töitä tekivät sadat tuhannet mökkiläiset samaan aikaan eri puolilla Suomea.

Kirjan loppuluvussa Anne Mattsson kirjoittaa:

”Tellervo Koiviston elämäntarinaa kannattaa tarkastella suomalaisen naisen tarinana. Siinä

tiivistyy hänen uskollisuutensa toisaalta työväenliikkeen periaatteille, kuten tasa-arvolle, ja toisaalta paljon vanhemmalle talonpoikaiselle perinteelle, jossa nainen on perheen ja kodin kivijalka. Tellervo Koivisto ei ollut 60-lukulaisen naisliikkeen eturintamassa tavoittelemassa itselleen merkittävää asemaa tai rikkomassa lasikattoa vaan tyytyi olemaan yksi muista, osa joukkovoimaa, joka massallaan mursi uudistuksia yhteiskuntaan.”

Kahdentoista linnavuoden jälkeen Koivistot viettivät Tähtelä-keskeistä eläkeläiselämää. Aivan viime vuodet Tellervo toimi miehensä omaishoitajana. Mauno Koivisto kuoli pian tämän elämäkertakirjan ilmestymisen jälkeen, toukokuun 12. päivänä. Hautajaismenojen kokeettavin hetki koettiin, kun tytärtänsä tukema Tellervo Koivisto pudotti yhden punaisen ruusun miehensä jo haudaan laskeutulle arkulle.